

Justitieutskottets betänkande 2025/26:JuU13

Unga lagöverträdare

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden om unga lagöverträdare, främst med hänvisning till pågående arbete. Motionsyrkandena handlar om nyrekrytering av barn och unga, insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten, snabbare lagföring av unga och straffbarhetsålder.

I betänkandet finns sex reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Tolv yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut3

Redogörelse för ärendet5

Utskottets överväganden.....6

 Nyrekrytering av barn och unga6

 Insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten.....15

 Snabbare lagföring av unga20

 Straffbarhetsålder23

 Motioner som bereds förenklat27

Reservationer28

 1. Nyrekrytering av barn och unga, punkt 1 (S)28

 2. Nyrekrytering av barn och unga, punkt 1 (V, MP)28

 3. Insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten, punkt 2 (S, V, MP)30

 4. Snabbare lagföring av unga, punkt 3 (S)30

 5. Straffbarhetsålder, punkt 4 (S).....31

 6. Straffbarhetsålder, punkt 4 (V, C, MP).....32

Bilaga 1

Förteckning över behandlade förslag34

 Motioner från allmänna motionstiden 2025/2634

Bilaga 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet36

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Nyrekrytering av barn och unga

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:2788 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12 och

2025/26:3810 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 36.

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (V, MP)

2. Insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten

Riksdagen avslår motion

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 29.

Reservation 3 (S, V, MP)

3. Snabbare lagföring av unga

Riksdagen avslår motion

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 27.

Reservation 4 (S)

4. Straffbarhetsålder

Riksdagen avslår motionerna

2025/26:934 av Jamal El-Haj (-),

2025/26:3530 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 och

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24.

Reservation 5 (S)

Reservation 6 (V, C, MP)

5. Motioner som bereds förenklat

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 15 januari 2026

På justitieutskottets vägnar

Henrik Vinge

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Henrik Vinge (SD), Teresa Carvalho (S), Mikael Damsgaard (M), Heléne Björklund (S), Pontus Andersson Garpvall (SD), Charlotte Nordström (M), Anna Wallentheim (S), Adam Marttinen (SD), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V), Torsten Elofsson (KD), Ulrika Liljeberg (C), Ulrika Westerlund (MP), Martin Melin (L), Lars Isacson (S), Lars Andersson (SD) och Sten Bergheden (M).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet tolv yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2025/26. Motionsyrkandena rör unga lagöverträdare och tar upp frågor om nyrekrytering av barn och unga, insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten, snabbare lagföring samt straffbarhetsålder. Yrkandena finns i bilaga 1. Av dessa yrkanden behandlas fem förenklat eftersom de tar upp samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Nyrekrytering av barn och unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen och om utvärdering av lokala projekt mot nyrekrytering.

Jämför reservation 1 (S) och 2 (V, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3810 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 36 begärs tidiga och samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen till gängen och bryta negativ social utveckling.

Gudrun Nordborg m.fl. (V) begär i kommittémotion 2025/26:2788 yrkande 12 ett tillkännagivande till regeringen om att ge Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering in i kriminalitet i syfte att sprida goda exempel.

Bakgrund

Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet

I regeringens skrivelse Barriärer mot brott – en socialpreventiv strategi mot kriminella nätverk och annan brottslighet (skr. 2023/24:68) presenteras regeringens inriktning för det brottsförebyggande arbetet inom olika områden. Skrivelsen har en bred socialpreventiv ansats med ett särskilt fokus på att bryta rekryteringen och socialiseringen in i kriminella nätverk, att förebygga att barn och unga involveras i kriminalitet samt att få individer som begår brott att lämna kriminaliteten bakom sig.

Regeringen framhåller i skrivelsen att en välfungerande samverkan är en central del i ett effektivt brottsförebyggande arbete, som bidrar till att stuprör kan undvikas och att insatser från olika aktörer kan göras på ett samordnat sätt (s.10). Under avsnittet Ett effektivt och kunskapsbaserat brottsförebyggande arbete anger regeringen att en rad aktörer kan bidra med olika brottsförebyggande insatser på nationell, regional och lokal nivå. I det lokala brottsförebyggande arbetet har kommunerna en avgörande roll i samverkan med Polismyndigheten, civilsamhället, näringslivet och andra aktörer. Inte minst har kommunerna en viktig roll i arbetet med att bryta rekrytering till och socialisering in i kriminella nätverk, förhindra att barn och unga involveras och utnyttjas i kriminalitet och stödja individer som vill lämna kriminaliteten

bakom sig. Vidare understryker regeringen att det brottsförebyggande arbetet har utvecklats de senaste åren. Ett nationellt brottsförebyggande program har tagits fram och Brås roll i det nationella arbetet har stärkts. Regionala brottsförebyggande samordnare har inrättats vid länsstyrelserna för att bistå den lokala nivån med stöd och samordning. Det finns i dag kommuner som bedriver ett välutvecklat brottsförebyggande arbete i nära samverkan med andra berörda aktörer. Samtidigt framhålls det att utmaningarna relaterade till brottslighet i samhället blivit allvarigare och mer omfattande de senaste åren, vilket ställer krav på ytterligare utveckling, innovation och effektivitet i det brottsförebyggande arbetet. Enligt regeringen finns det bl.a. ett behov av att involvera och samverka med fler aktörer i det brottsförebyggande arbetet, exempelvis civilsamhälle, näringsliv och akademi (s. 7–8).

Under rubriken En andra barriär mot brottsligheten – en negativ utveckling måste brytas tidigt lyfts även behovet av att arbeta med både tidiga insatser för barn och unga och långsiktiga åtgärder för att minska rekryteringen till kriminella miljöer. Enligt regeringen behöver det brottsförebyggande arbetet i högre grad än i dag fokusera på tidiga förebyggande insatser och uppsökande verksamhet, både i den fysiska och i den digitala miljön. De riktade insatserna behöver hålla hög kvalitet och bedrivas systematiskt och långsiktigt samt baseras på evidens och bästa tillgängliga kunskap. Socialtjänsten är en central aktör i detta arbete. Varje kommun svarar för socialtjänsten inom sitt område och har det yttersta ansvaret för att enskilda får det stöd och den hjälp som de behöver. Socialtjänsten har därför en viktig roll för att bl.a. tidigt identifiera och ge stöd och hjälp till barn och unga som är i riskzonen för att fara illa eller som redan har farit illa genom exempelvis eget normbrytande beteende (s. 20).

Vidare understryks skolans och hälso- och sjukvårdens roll. Skolan och förskolan kan bl.a. bidra med mer riktade insatser i det brottsförebyggande arbetet. Viktiga delar i detta arbete är att tidigt upptäcka, uppmärksamma och anmäla oro för barn och unga med risk för en ogynnsam utveckling, som kan leda till stödinsatser som är anpassade efter barnets situation. Elevhälsan kan vara navet i detta arbete. Skolan behöver också samverka med exempelvis socialtjänst, polis och hälso- och sjukvård när det finns behov av samordnade insatser från flera aktörer (s. 16). Forskning visar att barn som tidigt uppvisar normbrytande beteende har en förhöjd risk för fortsatt normbrytande beteende och kriminalitet över längre tid och upp i vuxen ålder. För att minska risken för en allvarlig problematik eller kriminalitet senare i livet är det därför angeläget att samhället fångar upp familjer i behov av stöd redan innan problemen uppstår och att barn och unga som ändå uppvisar ett normbrytande beteende och deras vårdnadshavare får stöd och hjälp så tidigt som möjligt. Eftersom ett sådant stöd i regel omfattar insatser från ett flertal aktörer är det också viktigt att insatserna samordnas på ett effektivt sätt, exempelvis i familjecentraler där t.ex. mödrahälsovård, barnhälsovård, öppen förskola och förebyggande socialtjänst kan samlokaliseras (s. 20–21).

Informationsdelning mellan skola, socialtjänst och polis

Den 1 april 2025 infördes en ny reglering som ger brottsbekämpande myndigheter förbättrade möjligheter att ta del av information som finns hos andra aktörer (lagen [2025:170] om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna). Syftet med regleringen är att de ska få bättre förutsättningar att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller för att utreda eller lagföra brott. Ändringar gjordes även i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400), förkortad OSL, som innebär en utökad möjlighet för socialtjänsten och hälso- och sjukvården att lämna uppgifter till brottsbekämpningen.

Sedan den 1 december 2025 har därtill en generell sekretessbrytande bestämmelse införts i OSL i syfte att öka informationsutbytet mellan samtliga myndigheter (prop. 2024/25:180, bet. 2025/26:KU6, rskr. 2025/26:24).

Lagen (2025:170) om skyldighet att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna innehåller bestämmelser om skyldigheter för statliga myndigheter, kommuner, regioner och vissa andra att lämna uppgifter till de brottsbekämpande myndigheterna i deras brottsbekämpande verksamhet. Enligt 6 § ska en kommun eller en region lämna en uppgift till en brottsbekämpande myndighet om uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten. En uppgift ska inte lämnas om det finns en sekretessbestämmelse som är tillämplig på uppgiften och det står klart att det intresse som sekretessen ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Vidare ska en rektor inom skolväsendet lämna en uppgift som finns i den verksamhet som rektorn ansvarar för, om den begärs av en brottsbekämpande myndighet och behövs i den brottsbekämpande verksamheten (7 § första stycket). En uppgift ska inte lämnas om det finns en bestämmelse om sekretess eller tystnadsplikt som är tillämplig på uppgiften och övervägande skäl talar för att det intresse som sekretessen eller tystnadsplikten ska skydda har företräde framför intresset av att uppgiften lämnas ut. Av andra stycket framgår att en uppgift som avses i första stycket också ska lämnas utan föregående begäran av en rektor inom skolväsendet till Polismyndigheten, om rektorn bedömer att uppgiften behövs i den brottsbekämpande verksamheten. En uppgift ska inte lämnas om övervägande skäl talar mot att uppgiften lämnas ut.

Enligt Polismyndighetens regleringsbrev för 2026 ska myndigheten redovisa hur dessa nya möjligheterna till informationsdelning har nyttjats i praktiken och vilken effekt de har bidragit till, särskilt avseende samverkan mellan polis, socialtjänst och skola kring barn och unga.

Brottsförebyggande rådets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2025

I mars 2025 lämnade Brå den nionde rapporten om Sveriges brottsförebyggande arbete, Det brottsförebyggande arbetet i Sverige – nuläge och utvecklingsbehov 2025, som Brå redovisar på uppdrag av regeringen.

Rapporten beskriver hur det brottsförebyggande arbetet bedrevs och utvecklades lokalt, regionalt och nationellt under 2024. Rapporten lyfter fram centrala utvecklingsbehov i det brottsförebyggande arbetet och särskilt hur kommunerna arbetar utifrån den nya lagen (2023:196) om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete.

När det gäller det brottsförebyggande arbetet på lokalnivå framkommer det av rapporten att förutsättningarna för arbetet har etablerats i allt högre utsträckning runt om i landet. Lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete tycks ha ett starkt genomslag och många lokalpolisområden har genomfört myndighetens brottsförebyggande strategi. När det gäller samordning och samverkan framhåller kommuners brottsförebyggande samordnare och kommunpoliserna att en framgångsfaktor för det brottsförebyggande arbetet är samverkan mellan kommun och polis. Samverkan mellan parterna upplevs ofta fungera väl och har på många håll utvecklats positivt. I vissa fall behöver det dock tydliggöras att det brottsförebyggande arbetet är polisens och kommunens gemensamma ansvar, och inte något som den ena eller andra parten ansvarar för. Kommunernas samverkan med andra externa aktörer är också relativt utbredd men sällan formaliserad. Det gäller t.ex. samverkan med civilsamhälle och näringsliv.

Brå har särskilt undersökt hur samverkan sker kring barn och unga, genom att bl.a. undersöka förekomsten av samverkansformen SSPF (Skola, socialtjänst, polis och fritid). Resultaten visar att det är drygt sex av tio kommuner som bedriver samverkan inom ramen för SSPF, vilket är en ökning med 20 procentenheter sedan 2021. Även antalet lokalpolisområden som medverkar i någon aktuell samverkan genom SSPF har ökat. Brå kan även konstatera att ungefär en fjärdedel av alla ansökningar om ekonomiskt stöd till kommuner för brottsförebyggande åtgärder 2024 handlade om arbete genom samverkansformen SSPF.

På regionalnivå har det regionala stöd som länsstyrelserna och polisen gett kommuner och lokalpolisområden under det gångna året framför allt handlat om att stödja genomförandet av lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och polisens brottsförebyggande strategi. Dessutom har myndigheterna arbetat med att inrätta samverkansstrukturer för att motverka barn och ungas involvering i organiserad brottslighet, även kallad Bob (Uppdrag Ju2023/02529 om att inrätta en samverkansstruktur för ett sammanhållet arbete med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott). Bob står för barn och unga i organiserad brottslighet. Utöver insatser för att stödja genomförandet av lagen om kommuners ansvar för brottsförebyggande arbete och strategin, beskriver samordnare i många länsstyrelser och polisregioner att arbetet under kommande år kommer att ha fokus på att förebygga barn och ungas brottslighet. Länsstyrelser beskriver t.ex. att de kommer att arbeta med att utveckla samverkansstrukturer inom ramen för Bob, men också stödja utvecklingen av arbetet med samverkansformen SSPF. Inom flera polisregioner har samordnare för det brottsförebyggande arbetet också inrättats på polisområdesnivå. Förutsättningarna för

de regionala samordnarnas arbete har förbättrats över tid, men samtidigt breddas deras uppdrag. För att det regionala stödet ska kunna fortsätta att utvecklas i samma takt som det lokala arbetet menar de regionala samordnarna att de behöver mer resurser i takt med att uppdragen breddas, men också mer kunskap om exempelvis statistik och verkningsfulla metoder.

När det gäller det nationella brottsförebyggande arbetet framgår det av rapporten att de nationella initiativen under 2024 bl.a. dominerades av initiativ inom organiserad och ekonomisk brottslighet. Samverkan mellan myndigheter och informationsutbyte betonas, liksom att minska nyrekrytering till kriminella nätverk och ge särskilt stöd till utsatta grupper. Brås genomgång av uppdrag och initiativ visar att motverkandet av barn och ungas involvering i kriminella nätverk var ett av de mest centrala initiativen och reformerna för det brottsförebyggande arbetet under 2024. Som exempel lyfter rapporten Bob, där Polismyndigheten, Brå, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, Statens institutionsstyrelse (SiS), Statens skolverk (Skolverket) och Åklagarmyndigheten ingår. Samverkansstrukturen finns på nationell, regional och lokal nivå och polisen leder arbetet med Bob på både nationell och lokal nivå, medan länsstyrelsen samordnar arbetet på regional nivå. Syftet med Bob är att förstärka och effektivisera det förebyggande arbetet kring barn och unga samt att säkerställa att det är effektiva och ändamålsenliga åtgärder som vidtas när barn och unga är inblandade i grov kriminalitet. I uppdraget ingår därför att identifiera och sprida framgångsfaktorer och metoder som fungerar för att ge fler aktörer rätt verktyg, t.ex. kommuner. Uppdraget med att inrätta samverkansstrukturen slutredovisades i december 2024. I slutredovisningen redogörs bl.a. för identifierade utmaningar för etableringen av Bob-strukturen och för en effektiv samverkan. Skolan beskrivs som en viktig samverkanspart i den lokala samverkansstrukturen på lokal nivå. En utmaning är en kontinuerlig bemanning från kommunens utbildningsförvaltning eller motsvarande i de samverkansforum som omhändertar Bob (s.k. Bob-råd). En annan utmaning är att myndigheterna ser ett behov av effektivare samverkan i vårdkedjan kring Bob-uppdragets målgrupp.

I rapporten lyfter Brå även upp den nya socialtjänstlagen (2025:400) som innebär en betydande förändring av det brottsförebyggande arbetet inom socialtjänstens verksamhet. Den nya lagen har en tydligare inriktning mot att stärka socialtjänstens ansvar för förebyggande insatser, särskilt i arbetet med unga och utsatta grupper. Socialtjänsten får därmed ett utökat mandat att arbeta förebyggande, med särskilt ansvar för att identifiera och ingripa tidigt i situationer där individer riskerar att hamna i brottslighet. Det innebär också att socialtjänsten ska arbeta nära exempelvis skolan, polisen och civilsamhället för att skapa en helhetssyn på individens situation och bättre kunna erbjuda stöd och vägledning.

I fråga om behov och utmaningar i det nationella brottsförebyggande arbetet belyser Brå i huvudsak två områden: att utveckla den nationella samordningen och samverkan och öka kunskapen i brottsförebyggande arbete samt att fortsätta att utveckla myndigheters brottsförebyggande uppdrag.

Precis som på lokal och regional nivå beskrivs samverkan mellan myndigheter som ett viktigt verktyg i det brottsförebyggande arbetet även nationellt. Likaså beskrivs samordningen av arbetet som en viktig del. Nästan alla representanter som deltog i det nationella rådslaget som Brå genomförde med 21 andra statliga myndigheter i april 2024 uppgav att de samverkar med andra myndigheter på nationell nivå i det brottsförebyggande arbetet med andra myndigheter på nationell nivå, och flera olika samverkansforum exemplifierades. De deltagande myndigheterna beskrev hur myndighetsöverskridande samverkan i dag framför allt sker kring ekonomisk och organiserad brottslighet, ungdomsbrottslighet samt hedersrelaterat våld. När det gäller samverkan mellan nationella myndigheter och aktörer på lokal nivå beskrev deltagarna i rådslaget främst samverkan inom ungdomsbrottslighet, men även ekonomisk brottslighet. Trots att det sker en omfattande samverkan mellan olika aktörer inom det brottsförebyggande fältet var det också samverkan som myndigheterna i hög utsträckning uppgav som ett område som behöver utvecklas. Även nationell samordning var ett av de vanligaste utvecklingsbehov som framkom under rådslaget. Sammanfattningsvis handlar utvecklingsbehoven om att inkludera fler aktörer i samverkan, att utveckla fler former av samverkan samt att utveckla och stötta befintliga samverkansformer och nätverk. Det handlar också om att den kunskap och det stöd som nationella aktörer tar fram till lokal nivå behöver samordnas i högre utsträckning. Deltagarna i rådslaget menade t.ex. att det är viktigt att inte ”uppfinna hjulet på nytt” och därmed se över, och eventuellt utveckla myndigheternas stöd gemensamt.

Brottsförebyggande rådets årsredovisning 2024

I Brås årsredovisning för 2024 redogörs det bl.a. för myndighetens verksamhet för kunskapsstöd. I verksamheten ingår Brås arbete för att främja och utveckla det nationella, regionala och lokala brottsförebyggande arbetet. Det handlar bl.a. om att ta fram och sprida kunskap, initiera brottsförebyggande åtgärder, fördela ekonomiskt stöd samt utbilda i och bidra med metodstöd och handledning i brottsförebyggande frågor.

När det gäller fördelning av ekonomiskt stöd beviljar Brå sådant stöd till kommuner för lokala brottsförebyggande åtgärder. Myndigheten beviljar även stöd för utvärdering och uppföljning av brottsförebyggande insatser. Dessa kan ha initierats och genomförts i samverkan med en eller flera aktörer, t.ex. mellan kommun, polis, näringsliv, civilsamhälle eller andra organisationer. Av årsredovisningen framkommer det att Brå under 2024 prioriterade att lämna bidrag till utvärderingar och uppföljningar av brottsförebyggande arbete som bl.a. berörde mängdbrott, brott på internet och miljörelaterade brott. Utvärderingar av arbete där civilsamhälle och näringsliv bidrar prioriterades också. År 2024 inkom 46 ansökningar om totalt närmare 25 miljoner kronor. Av dessa beviljades 13 ansökningar om sammanlagt 7,7 miljoner kronor.

Brå fördelar även riktat ekonomiskt stöd i syfte att stödja lokalt utvecklingsarbete. Brottsförebyggande aktörer kan få medel för att genomföra aktiviteter som myndigheten bedömer stimulerar och bidrar till att stärka den nationella kunskapsbasen i det brottsförebyggande arbetet. Under 2024 betalade Brå ut sammanlagt ca 5,9 miljoner kronor i riktat stöd till 14 projekt. Vissa av dem är kopplade till Brås praktisknära stöd, arbete i särskilt utsatta områden och arbetet med strategin Gruppvaldsintervention (GVI).

På Brås webbplats Erfarenhetsbanken publiceras utvärderingar av brottsförebyggande arbete som fått ekonomiskt stöd av myndigheten, bl.a. för att aktörer ska kunna ta del av praktiska erfarenheter från utvärderingarna. Utvärderingarna görs av de brottsförebyggande aktörer som beviljats stöd som sedan skickar utvärderingarna till Brå.

Guide för praktiskt stöd i arbetet med barn och unga i organiserad brottslighet

Den 2 december 2025 publicerades en guide, Bob-guide – en guide för lokal Bob-samverkan, som tagits fram inom samverkansformen Bob med syfte att ge stöd i arbetet med barn och unga i organiserad brottslighet. Guiden har tagits fram gemensamt av alla myndigheter som ingår i arbetet med Bob. Guiden är till för lokal Bob-samverkan och beskriver den problematik som Bob-uppdraget riktas mot samt visar olika sätt att förhålla sig till det. En utgångspunkt för guiden är att beskriva hur lokal Bob-samverkan kan etableras med hänsyn till såväl den lokala lägesbilden som lokala förutsättningar. Syftet med guiden är att ge vägledning och motivation i arbetet med att möta de utmaningar som förekommer när barn och unga rekryteras till och deltar i den organiserade brottsligheten. Guiden ska också vara ett praktiskt stöd till lokala aktörer i organiseringen av Bob-arbetet. Guiden vänder sig till yrkesverksamma som har direkta eller indirekta uppdrag i relation till målgruppen som utgörs av brottsaktiva barn och unga som antingen redan är etablerade i eller har påtaglig risk att vara på väg in i den organiserade brottsligheten. Särskilt vänder sig guiden till de som har i uppdrag att samordna sin verksamhets insatser inom Bob-uppdraget.

Uppdrag att fortsätta utveckla stödet till arbetet med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott med koppling till organiserad brottslighet

Den 10 april 2025 gav regeringen Polismyndigheten, Brå, Kriminalvården, länsstyrelserna, Socialstyrelsen, SiS, Skolverket och Åklagarmyndigheten i uppdrag att fortsätta utveckla stödet till arbetet med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott med koppling till organiserad brottslighet (Ju2025/00846) (se ovan om Bob-uppdraget under rubriken Brottsförebyggande rådets rapport om det brottsförebyggande arbetet i Sverige 2025). Syftet är att på ett sammanhållet sätt stödja det lokala operativa arbetet med

barn och unga så att det resulterar i effektiva och ändamålsenliga åtgärder och insatser för individer i målgruppen.

Av regeringens uppdragsbeskrivning framgår bl.a. följande. Stödet från nationell och regional nivå inom samverkansstrukturen behöver fortsätta att utvecklas, så att aktörerna på lokal nivå får stöd och vägledning samt att goda exempel och erfarenheter kan spridas och arbetet stärkas ytterligare. Pågående arbete i närliggande uppdrag och i andra relevanta sammanhang ska beaktas.

Barn och ungas erfarenheter och förutsättningar såsom funktionsförmåga ska beaktas, t.ex. genom att arbetet beskrivs, utformas och samordnas på ett sätt som ger barn och unga förutsättningar att ta till sig och förstå syftet med det. I arbetet ska hänsyn tas till att flickors och pojkars risk att utsättas för eller delta i organiserad brottslighet kan se olika ut. I arbetet ska också funktionshinderperspektivet och barnrättsperspektivet beaktas.

Polismyndigheten ska säkerställa ett effektivt samarbete mellan de olika nivåerna i strukturen, så att mervärdet av strukturen tas till vara och arbetet blir sammanhållet och leder till effektiva och ändamålsenliga åtgärder och insatser för individer. Polismyndigheten ska också ta fram en beskrivning och stöd i fråga om målgruppen till den lokala nivån, för att underlätta identifiering av individer som kan bli föremål för åtgärder och insatser.

Skolverket ska särskilt utveckla stödet till skolhuvudmännen så att lokal samverkan med relevanta aktörer om individer i målgruppen kan främjas och stärkas.

Åklagarmyndigheten och Kriminalvården ska fortsätta att stödja arbetet med målgruppen genom att bidra till den myndighetsgemensamma bilden över barn och unga som är häktade eller misstänkta för grova brott, samt bidra till kunskap om befintlig och kommande lagstiftning på området, liksom om rättsprocessen, påföljder och tvångsmedel.

Socialstyrelsen ska ta fram och sprida kunskapsunderlag, och vägleda om socialtjänstens deltagande i det lokala Bob-arbetet samt vilka insatser och åtgärder som bör vidtas på lokal nivå inom socialtjänsten. Socialstyrelsen ska också ge vägledning samt stödja och främja en förbättrad samverkan mellan regioner och kommuner när det gäller målgruppen.

Länsstyrelserna ska även fortsättningsvis leda arbetet i de regionala råden i samverkan med Polismyndigheten och en länsstyrelse ska fortsatt representera länsstyrelserna i det nationella rådet. Länsstyrelserna ska, i samverkan med berörda, utveckla arbetet med att ge ett behovsanpassat och praktisknära stöd till regioner, kommuner och andra lokala aktörer.

SiS ska fortsätta att utveckla arbetet med målgruppen med fokus på utslussning och trygga hemflyttningar i nära samarbete med socialtjänsten.

Brå ska särskilt ansvara för att fortsätta att utveckla arbetet med uppföljning och utvärdering, för att göra det möjligt att följa resultat och effekter av åtgärder och insatser för individer i målgruppen. För att tydliggöra arbetets inriktning och stärka möjligheterna till uppföljning ska Brå också särskilt ansvara för att det nationella rådet tar fram gemensamma mål för arbetet på lokal, regional och nationell nivå.

Uppdraget ska redovisas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet och Socialdepartementet) senast den 29 april 2026. Polismyndigheten ska vara sammanhållande för redovisningen.

Uppdrag att förbättra förutsättningarna att använda effektiva insatser som förebygger kriminalitet hos barn och unga

Den 24 juli 2025 gav regeringen Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd (MFoF) i uppdrag att analysera orsakerna till att socialtjänsten inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt för att motverka normbrytande beteende och återfall i brott hos barn och unga (S2025/01364). Myndigheterna ska även analysera orsakerna till att kommuner och regioner inte i högre utsträckning använder kunskapsbaserade metoder, program och arbetssätt inom föräldraskapsstödet. Utifrån analysen ska myndigheterna lämna förslag på konkreta åtgärder för att kommuner och regioner i högre utsträckning ska använda sådana metoder, program och arbetssätt. Uppdraget ska samordnas av Socialstyrelsen.

Enligt uppdragsbeskrivningen ska uppdraget utföras i nära samverkan med Brå. Myndigheterna ska när uppdraget utförs även hämta in kunskap och erfarenheter från bl.a. Barnombudsmannen, Jämställdhetsmyndigheten, länsstyrelserna, Myndigheten för delaktighet (MFD), Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU), Skolverket och andra relevanta myndigheter. Myndigheterna ska också involvera företrädare för professioner inom socialtjänsten och hälso- och sjukvården.

Myndigheterna ska senast den 5 mars 2027 lämna en gemensam skriftlig slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Tidigare riksdagsbehandling

Ett motionsyrkande om samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen behandlades av utskottet under våren 2023 (bet. 2022/23:JuU15, s. 20). Utskottet hänvisade till pågående utredningsarbete och avstyrkte motionsyrkandet. Ett liknande yrkande behandlades även av utskottet i betänkande 2023/24:JuU19, som avstyrktes med hänvisning till att regeringen hade aviserat en proposition om ändringar i sekretesslagstiftningen för informationsdelning till brottsbekämpningen (s. 28). Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105).

Även frågan om att ge Brå i uppdrag att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering in i kriminalitet behandlades av utskottet i betänkande 2023/24:JuU19. Med hänsyn till pågående uppdrag ansåg utskottet att det inte fanns skäl att ta ytterligare initiativ med anledning av motionsyrkandet, som avstyrktes. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2023/24:105)

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan pågår arbete för att förebygga och förhindra att barn och unga involveras och rekryteras till kriminella nätverk. I fråga om samordnande insatser har åtgärder vidtagits bl.a. genom införandet av nya bestämmelser och ändringar i sekretesslagstiftningen i syfte att underlätta informationsdelning i brottsförebyggande syfte. Utskottet noterar även att regeringen beslutat om fortsatt uppdrag att utveckla stödet till arbetet med barn och unga som riskerar att begå eller begår grova brott (Bob). Med hänsyn till de vidtagna åtgärderna och det arbete som pågår anser utskottet att det inte finns skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av motion 2025/26:3810 (S) yrkande 36. Utskottet avstyrker därmed motionsyrkandet.

När det gäller frågan om att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning och anser således att det saknas anledning att ta ett sådant initiativ som motionärerna efterfrågar. Utskottet avstyrker därmed motion 2025/26:2788 (V) yrkande 12.

Insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten.

Jämför reservation 3 (S, V, MP).

Motionen

I kommittémotion 2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 29 begärs en kartläggning av tjejers roll inom den organiserade brottsligheten. Enligt motionärerna finns det ett behov av särskilda insatser för att fånga upp och stötta tjejer i riskzonen. I ett första skede bör regeringen därför ge en lämplig myndighet i uppdrag att genomföra en sådan kartläggning.

Bakgrund

Flickor och kvinnor i kriminella nätverk – En studie av vägar in, delaktighet, brott och vägar ut

Brå fick i sitt regleringsbrev för såväl 2024 som 2025 i uppdrag att genomföra en studie av flickors och kvinnors delaktighet i kriminella nätverk och andra typer av organiserad brottslighet (Ju2024/01948, Ju2025/00417 m.fl.). I oktober 2025 presenterade Brå rapporten Flickor och kvinnor i kriminella nätverk – En studie av vägar in, delaktighet, brott och vägar ut. Rapporten belyser vad som karaktäriserar de involverade tjejerna, hur de blir delaktiga, deras villkor, vilka brott de typiskt sett begår samt vilka möjligheter de har att

lämna kriminella grupperingar. I rapporten redovisas även Brås bedömning och åtgärdsförslag, med utgångspunkt i resultat som har bäring på myndigheternas arbete med att motverka tjejs involvering.

Av rapporten framkommer att antalet och andelen tjejer som anses vara en aktiv del av eller kopplade till de kriminella nätverken är liten. En övergripande slutsats är att de få tjejer som ingår i nätverken inte är delaktiga på samma villkor som killar. Studien visar att det är ovanligt att tjejer rekryteras på motsvarande sätt som killar. De blir sällan en del av de kriminella nätverkens hierarkiska strukturer. I stället för att, som killarna, inleda sin bana som springpojkar i nätverkens undre skikt kommer tjejerna in från sidan genom en kärleksrelation med en nätverksinvolverad pojkvän. Tjejer gör inte karriär inom nätverken, stannar generellt en kortare tid och behöver oftast inte ”hoppa av”. Det som kännetecknar de tjejer som under en period sett sig som en del av en gruppering är att de haft ett brett socialt umgänge med killarna som bygger på respekt och ömsesidig lojalitet. Samtidigt är deras status ofta beroende av en närstående mans status och beskydd (t.ex. en pojkvän, killkompis eller bror).

Det är skillnad mellan tjejs betydelse för de kriminella nätverken och tjejs delaktighet i de kriminella nätverken. Även om tjejer har ett begränsat inflytande i nätverken har de en väsentlig betydelse för de brottsliga verksamheterna. Deras vanligaste uppgift är att transportera, förvara och packa narkotika. De anses också vara en tillgång när det gäller att genomföra bedrägerier och möjliggöra dödligt våld (genom att t.ex. locka ut brottsoffer).

Rapporten visar vidare att de kartlagda tjejerna är mycket brottsaktiva, om än i lägre utsträckning än killarna. Tjejernas andel av det totala antalet registrerade brottsmisstankar är dock liten och de deltar även mer sällan i planeringen av brotten.

De intervjuade tjejerna anger främst två skäl till att de begått brott: för att tjäna pengar och för att ställa upp för närstående killar. Det viktigaste skälet till att tjejer är efterfrågade av de kriminella nätverken är att de anses vara svårare för rättsväsendet att upptäcka. En annan viktig aspekt är tjejernas lojalitet och tillgänglighet som närstående till killarna. Samtidigt är de utbytbara. Eftersom de inte anses ingå i nätverken kan deras uppgifter övertas av någon annan med samma förmågor.

Av rapporten framkommer vidare att tjejer tenderar att medverka i brott på tre olika sätt: tillfälliga insatser med eller utan betalning (exempelvis förvaring av ett vapen), kontinuerliga uppdrag som fungerar som ett heltidsjobb (t.ex. narkotikatransporter) samt egen verksamhet (såsom narkotikaförsäljning). Mycket talar för att det är svårare att lämna de kontinuerliga uppdragen än att avsluta en egen verksamhet eller tacka nej till enstaka uppdrag.

Både intervjumaterialet och analyserna av polisens underrättelsepopulation pekar mot att många av de aktuella tjejerna utövar våld. Nästan sex av tio har misstänkts för minst ett våldsbrott (ofta misshandel eller rån). Tjejerna är i viss utsträckning efterfrågade för att utföra bestraffningar mot andra tjejer, eftersom killar inte anses kunna misshandla tjejer. Samtidigt pekar andra

uppgifter mot att dåd mot kvinnliga anhöriga till nätverksinvolverade killar ses som legitima. Både de kartlagda och de intervjuade tjejerna är i hög grad även utsatta för brott. Tjejerna befinner sig i en riskfylld miljö som präglas av brutalitet, ekonomisk exploatering och en förväntan om sexuell tillgänglighet. Olika former av utnyttjande och våld är normaliserat, samtidigt som många tjejer har ett narkotikamissbruk.

Sammantaget visar rapporten att sociala relationer och en tidig normalisering av kriminalitet ofta är tjejernas väg in i kriminella miljöer. Samtidigt framkommer det att deras initiala förutsättningar (hemförhållanden, skola, olika former av utsatthet) också spelar en väsentlig roll för hur och varför relationerna med nätverksinvolverade killkompisar och pojkvänner inleds. Många av de intervjuade tjejerna har en uppväxt där nya lager av svårigheter successivt bygger på de tidigare. Det handlar bl.a. om föräldrars missbruksproblem, sämre ekonomiska förhållanden, våldsutsatthet i hemmet och egen psykisk ohälsa. Många har fått insatser (t.ex. placeringar i familjehem) både tidigt och under tonårstiden. Medan vissa växer upp med killkompisar och familjemedlemmar som begår brott kopplade till kriminella nätverk, söker sig andra till kriminella miljöer för att få tillgång till narkotika. Det är också vanligt att tjejerna tidigt inleder en kärleksrelation med en äldre nätverksinvolverad kille som tillhör det kriminella nätverkets högre skikt.

I rapportens avslutande kapitel redovisas Brås bedömning och åtgärdsförslag. Brå gör i huvudsak följande bedömning.

Studien har sammantaget visat att tjejers villkor i kriminella nätverk både liknar och skiljer sig från killars på flera områden. Brå anser att det är viktigt att dessa omständigheter beaktas både av de myndigheter som arbetar mot organiserad brottslighet och av de verksamheter som ska erbjuda hjälp och stöd till tjejer i kriminella miljöer. I annat fall finns det en risk för att tjejers betydelse för de kriminella nätverken både överskattas och underskattas samt att de insatser som vidtas inte blir träffsäkra.

Brå bedömer att en ökad upptäckt av tjejers brottslighet, utsatta situation i kriminella miljöer och komplexa svårigheter under uppväxten skulle kunna försvaga de kriminella nätverkens förmåga att riskreducera, vilket kan leda till en minskad efterfrågan på tjejer. Brå anser därför att det finns skäl att prioritera och utveckla myndigheternas metoder för att öka upptäckten innan och efter att tjejer involverats i kriminella nätverk. Vidare betonar Brå att kunskap om olika villkor och normer om kön i kriminella miljöer kan vara centralt både för att identifiera tjejerna och för att kunna bedöma deras betydelse inom nätverken och deras behov av insatser.

Eftersom många tjejer har vuxit upp med flera överlappande svårigheter finns ett behov av tidiga interventioner som adresserar flera riskområden samtidigt. Risken för exponering och normalisering av kriminalitet är viktig att beakta, i samband med både bedömningar och val av insatser.

Studien visar att det alltså finns skäl att tro att nätverksinvolverade tjejer inte kontrolleras av polisen lika ofta som killarna. Ju oftare tjejerna undkommer kontroller, desto attraktivare blir de som arbetskraft. Brå bedömer

därför att det finns skäl att följa upp arbetet med polisens kontroller och tvångsåtgärder på strategisk nivå, i linje med tidigare rekommendationer (se rapport 2023:12). För att kunna göra det behöver dokumentationskraven stärkas. På så sätt kan kunskapen om tjejers delaktighet i kriminella nätverk öka, samtidigt som nya sätt att arbeta med profilering kan utvecklas.

Vidare bedömer Brå att fördjupad kunskap om tjejers delaktighet i kriminella nätverk kan bidra till att ytterligare stärka Kriminalvårdens återfallsförebyggande arbete. Brå anser att Kriminalvården bör ges goda förutsättningar att återkommande utvärdera och säkerställa att de intagnas klassificeringar är träffsäkra i förhållande till både killars och tjejers involvering i kriminella nätverk.

Flickor och unga kvinnor i kriminella gäng

I sitt regleringsbrev för såväl 2023 som 2024 fick Barnombudsmannen i uppdrag av regeringen att ha en aktiv roll i det brottsförebyggande arbetet och att tillämpa ett genusperspektiv i detta (S2023/02468 och S2024/02004). I uppdraget ingick särskilt att inhämta flickors åsikter och erfarenheter om hur de kan skyddas från att påverkas och utnyttjas i kriminella aktiviteter, samt att ta del av internationella och nationella erfarenheter av att förebygga att flickor rekryteras och utnyttjas av kriminella nätverk. Uppdraget presenterades i form av två rapporter som redovisas nedan.

I maj 2024 redovisade myndigheten rapporten ”För det är det enda man har” – Flickors röster om brott och brottsliga miljöer. I syfte att samla in unga flickors åsikter och erfarenheter från dessa miljöer intervjuas 16 flickor och en ung kvinna över 18 år. Av intervjustudien framkommer bl.a. att en gemensam nämnare för flickorna är en beskrivning av utsatta livssituationer som har inneburit en tidig kontakt med socialtjänsten och i flera fall tidiga placeringar i samhällsvården. Flickorna beskriver hur gängen har bidragit med en tillhörighet och gemenskap som flera liknar vid en familj. Vägen in i brottslighet har ofta gått via droger eller via sociala relationer som vänner, pojkvänner och familjemedlemmar. Hot och tvång beskrivs också som en väg in i brottsligheten eller som något som kan leda till ett fördjupat brottsligt beteende. Flera av flickorna har utsatts för sexuellt våld eller sexuell exploatering, vilket för vissa har bidragit till att de har hamnat i brottslighet. Flickorna beskriver även hur gängen kan utnyttja att samhället inte ser flickor som potentiellt brottsliga på samma sätt som pojkar. Vidare beskriver flickorna hur de inte fått tillräckligt med hjälp och stöd, trots att de i ett tidigt skede har haft kontakter med myndigheter på grund av sina utsatta livssituationer. Flera flickor understryker behovet av traumabehandling efter sexuella övergrepp, men också efter andra traumatiska händelser. Många flickor är också kritiska till inlåsning och till att det vid placering i samhällsvård inte görs tillräckliga individuella anpassningar för att möta deras behov.

I juni 2024 publicerade Barnombudsmannen forskningsöversikten Flickor och unga kvinnor i kriminella gäng – Riskfaktorer, delaktighet och stödsatser. Forskningsöversikten syftar till att öka kunskapen om flickor i kriminella miljöer genom att ta del av internationella och nationella erfarenheter. Rapporten är uppdelad i tre delar: flickor och unga kvinnors vägar in i kriminalitet, flickor och unga kvinnors delaktighet i gäng och arbetet med flickor och unga kvinnor i gäng.

Svar på en interpellation

Justitieminister Gunnar Strömmer (M) anförde den 14 november 2025 i en interpellationsdebatt om kvinnors inblandning i gängmiljöer bl.a. följande (ip. 2025/26:117):

Kunskapen om kvinnors och flickors deltagande i kriminella nätverk har tidigare varit begränsad. Kvinnor och flickor har ofta främst identifierats som offer, vilket har fått till följd att deras agerande i kriminella miljöer inte har belysts och tydliggjorts i tillräcklig omfattning.

I den nyligen publicerade lägesbilden över aktiva gängkriminella i Sverige bedömer Polismyndigheten att antalet aktiva gängkriminella i Sverige uppgår till cirka 17 500 personer. Av dessa bedöms 6 procent vara kvinnor. Samtidigt bedöms cirka 50 000 personer ha koppling till den aktiva kärnan, och i denna bredare grupp bedömer Polismyndigheten att andelen kvinnor uppgår till 23 procent. Sammantaget uppskattar myndigheten alltså att det rör sig om över 12 500 kvinnor som är aktiva i eller kopplade till kriminella gäng.

— — —
Brist på kunskap och förutfattade meningar om kvinnors och flickors deltagande i brottslighet riskerar att leda till att de varken identifieras som kriminella aktörer eller får den hjälp de behöver för att kunna lämna kriminaliteten bakom sig. Aktörer som arbetar med stöd till avhoppare behöver i högre grad kunna identifiera situationer och genomföra insatser när kvinnor och flickor är involverade i organiserad brottslighet.

Med anledning av detta gav regeringen i oktober förra året polisen, Kriminalvården, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen i uppdrag att anpassa arbetet med stöd till avhoppare till omständigheter som kan föreligga när kvinnor och flickor är involverade i organiserad brottslighet. Inom ramen för uppdraget har myndigheterna uppdaterat sina stödmaterial med information om vikten av att uppmärksamma även kvinnor och flickor inom den organiserade brottsligheten. Stödmaterialen kommer också att uppdateras i takt med att kunskapen om kvinnors och flickors roller inom de kriminella nätverken ökar.

— — —
Det finns skillnader i utsatthet, och Barnombudsmannen konstaterar att det finns brister i kunskapen om hur exempelvis hedersrelaterade strukturer kan leda till kriminalitet. Det behövs även mer kunskap om hur kriminella nätverk utnyttjar barn för sexuell exploatering och människohandel. Mot den bakgrunden fick Barnombudsmannen i maj i år i uppdrag att undersöka sambandet mellan hedersrelaterat våld och förtryck och gängkriminalitet samt hur kriminella nätverk utnyttjar barn för sexuell exploatering och människohandel för olika ändamål.

Det är viktigt att frågan om kvinnors och flickors delaktighet och utsatthet inom de gängkriminella miljöerna blir allsidigt belyst. Uppdraget till Barnombudsmannen ska redovisas i mars nästa år. Som jag sa har vi i

närtid även tagit emot Polismyndighetens uppdaterade lägesbild av antalet aktiva gängkriminella samt Brottsförebyggande rådets studie av kvinnor och flickor i kriminella miljöer. Jag utesluter förstås inte ytterligare åtgärder för att öka kunskapen om den här problematiken och därmed få fram underlag för att ytterligare stärka effektiviteten och träffsäkerheten i de åtgärder som sätts in mot denna brottslighet.

Tidigare riksdagsbehandling

Våren 2025 behandlade socialutskottet ett motionsyrkande om flickors och unga kvinnors roll i gängkriminaliteten (bet. 2024/25:SoU19 s. 8 f.). Utskottet avstyrkte yrkandet med hänvisning till det arbete som pågår på området. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2024/25:87).

Utskottets ställningstagande

Av redogörelsen ovan framgår att flera initiativ vidtagits för att öka kunskapen om kvinnors och flickors roll inom den organiserade brottsligheten, bl.a. genom Brås studie av flickor och kvinnor i kriminella nätverk och andra typer av organiserad brottslighet. Mot denna bakgrund finns det enligt utskottet inte skäl att ta något initiativ med anledning av motion 2025/26:3586 (S) yrkande 29. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Snabbare lagföring av unga

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om snabbare lagföring av unga.

Jämför reservation 4 (S).

Motionen

I kommittémotion 2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 27 föreslås ett tillkännagivande om att arbetet med att få till stånd en snabbare lagföring av unga bör prioriteras.

Bakgrund

Gällande rätt

En förundersökning mot den som inte har fyllt 18 år och som gäller brott som kan ge fängelse ska bedrivas med särskild skyndsamhet. Delgivning av brottsmisstanke ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit under förutsättning att det kan ske utan men för utredningen. Förundersökningen ska avslutas och beslut i åtalsfrågan fattas så snart det kan

ske och senast inom sex veckor från dagen för delgivningen av brottsmisstanken. Tidsfristen får överskridas endast om det är nödvändigt med hänsyn till att den misstänkte ska delta i medling enligt lagen (2002:445) om medling med anledning av brott eller med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter (4 § lagen [1964:167] med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, LUL).

Av 29 § LUL framgår att mål mot den som inte har fyllt tjuugoett år alltid ska behandlas skyndsamt. Om allmänt åtal väcks mot den som inte har fyllt 18 år för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i mer än sex månader, ska de tidsfrister iaktas som är föreskrivna för åtgärder i mål där den tilltalade är häktad. Den förlängda tidsfrist som anges i 45 kap. 14 § andra stycket andra meningen rättegångsbalken ska dock inte tillämpas. Det innebär bl.a. att huvudförhandling ska påbörjas snarast och senast inom två veckor från den dag då åtalet väcktes. Fristen får överskridas endast i vissa situationer.

Snabbare lagföring av brott

Den 1 januari 2023 infördes ett permanent snabbförfarande i brottmål i enlighet med förslagen i propositionen Snabbare lagföring av brott (prop. 2021/22:279). Lagändringarna innebar bl.a. att lydelsen i 4 § LUL ändrades, bl.a. genom att meningen om att delgivning av misstanke ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit under förutsättning att det kan ske utan men för utredningen infördes (se ovan).

I propositionen anförde regeringen följande (s. 60):

Sexveckorsfristen säkerställer att brottsutredningen efter det att misstanken har delgetts sker snabbt och effektivt inom en tydlig tidsram. Fram till dess att misstanken har delgetts börjar tidsfristen dock inte att löpa. Detta innebär att den brottsutredande myndigheten i praktiken fritt kan avgöra när tidsfristen ska aktiveras genom att avvakta med att hålla förhör med den unge. Enligt utredningen förekommer det att den brottsbekämpande myndigheten dröjer med delgivning av misstanken, trots att det inte finns något egentligt skäl till det. Det har framförts också i andra sammanhang, jfr departementspromemorian Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande (Ds 2013:30 s. 198).

Utredningen föreslår att delgivning av misstanke mot den som inte fyllt 18 år och som gäller brott på vilket fängelse kan följa ska ske så snart som möjligt efter det att misstanken har uppkommit och det kan ske utan men för utredningen. Förslaget innebär att den brottsbekämpande myndigheten inte längre disponerar över sexveckorsfristens startpunkt på samma sätt, vilket bör kunna leda till kortare handläggningstider i ungdomsmålen. Av utredningen framgår att genomströmningstiderna har ökat för ungdomsärenden sedan 2015, samtidigt som genomströmningstiderna för ärenden med vuxna har minskat. Mot bakgrund av att lagföring av unga lagöverträdare bör ske snabbt anser regeringen att det krävs något utöver det allmänna skyndsamhetskravet även för tiden innan delgivning.

Snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år

Sedan 2019 pågår en försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år, det s.k. ungdomsspåret. Försöksverksamheten genomförs av Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Rättsmedicinalverket, Kriminalvården och Domstolsverket tillsammans med ett antal tingsrätter. Även kommuner som har samtyckt till att på försök arbeta med ökad samverkan mellan polisen och socialtjänsten deltar.

I juni 2020 gav regeringen myndigheterna i uppdrag att fortsätta försöksverksamheten med ungdomsspåret t.o.m. den 31 december 2022 (Ju2020/02474). Försöksverksamheten omfattade polisområde Stockholm nord. I februari 2022 beslutade regeringen om ett tillägg till uppdraget som innebar att myndigheterna skulle bygga ut försöksverksamheten till hela polisregion Stockholm under 2022 samt att den skulle pågå t.o.m. den 31 december 2024 (Ju2022/00421).

I maj 2024 beslutade regeringen om ändring till tidigare beslutat uppdrag till myndigheterna om fortsatt försöksverksamhet med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år (Ju2023/00846, Ju2024/00345 och Ju2024/00592). Ändringen innebär att myndigheterna ska bygga ut försöksverksamheten till polisregion Syd och polisregion Väst under hösten 2024, till två ytterligare polisregioner under 2025 och till resterande två polisregioner under 2026. Den utbyggda och fortsatta försöksverksamheten ska pågå t.o.m. den 31 december 2026.

Av uppdraget framgår att försöksverksamheten med ungdomsspåret omfattar alla former av ingripandebrott där en misstänkt anträffas vid brottsplatsen. Även brott mot person ska kunna ingå i försöksverksamheten, om det finns en utpekad misstänkt eller ett uppslag som snabbt kan leda till att en misstänkt identifieras. Om en förundersökning leds av åklagare bedömer Polismyndigheten och Åklagarmyndigheten gemensamt om det är lämpligt att den hanteras i snabbförfarandet. Vid bedömningen av om ett brott mot person bör hanteras i snabbförfarandet ska dessutom målsägandens intresse beaktas, bl.a. rätten att i vissa fall biträddas av ett målsägandebiträde och att få en prövning av ett eventuellt skadeståndskrav.

Målsättningen ska vara att polisen ska hålla förhör med den misstänkte inom en vecka från brottet eller ingripandet, om det inte kan ske direkt. Är det fråga om ett brott som utreds inom ramen för en polisledt förundersökning ska målsättningen fortfarande vara att brottet ska lagföras inom tio veckor från polisens ingripande.

Vidare ska de deltagande myndigheterna organisera sitt arbete så att tidsmålen för lagföring i snabbförfarandet kan uppnås. När det gäller kommunerna är deras medverkan frivillig. Medverkan kan uppnås genom lokala samverkansavtal med respektive kommun eller stadsdel och den lokala polisen. Åklagare ska delta i det lokala samverkansarbetet, bl.a. för att identifiera avvikelser och samordna sig i frågor om rutiner i snabbförfarandet. Även domstolar ska få möjlighet att delta. Vidare ska det verkas för att kommunerna ska ingå i den samverkan som i dag hålls på polisområdesnivå.

Polismyndigheten ska stärka erfarenhetsutbytet inom myndigheten, genomföra utbildnings- och fortbildningsinsatser för inre och yttre personal och vidta de åtgärder som behövs för att organisera arbetet för lokalpolisområdena, polisområdena och polisregionen.

Myndigheterna ska dokumentera arbetet i den utbyggda och fortsatta försöksverksamheten och löpande hålla Regeringskansliet (Justitiedepartementet) informerat om hur arbetet fortskrider. Myndigheterna ska också gemensamt redovisa vilka resultat som har uppnåtts, för att ge ett underlag för regeringens överväganden om en fortsatt ordning med ett snabbförfarande.

Myndigheternas redovisning ska lämnas till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) senast den 31 mars 2025 och den 31 mars 2026. I samband med redovisningen den 31 mars 2026 ska myndigheterna även lämna förslag på hur försöksverksamheten kan permanentas.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan pågår det arbete med snabbare lagföring av unga. Utskottet noterar att regeringen har beslutat om att förlänga och bygga ut försöksverksamheten med ett snabbförfarande i brottmål för lagöverträdare under 18 år. Av uppdraget framgår även att de aktuella myndigheterna ska lämna förslag på hur försöksverksamheten kan permanentas. Utskottet anser därmed att det inte finns anledning att ta något initiativ i frågan och avstyrker därför motion 2025/26:3586 (S) yrkande 27.

Straffbarhetsålder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om straffbarhetsålder.

Jämför reservation 5 (S) och 6 (V, C, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24 begär motionärerna att generella sänkningar av straffbarhetsåldern avvisas men att en tillfällig sänkning vid allvarliga brott prövas och utvärderas.

I kommittémotion 2025/26:3530 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande till regeringen om att inte sänka straffbarhetsåldern till 13 år, ens vid vissa typer av brott. I motion 2025/26:934 av Jamal El-Haj (-) begär motionären ett tillkännagivande till regeringen om att tydligt ta ställning mot sänkt straffbarhetsålder för ungdomar och om att lyfta barn och ungas rättigheter som en grundläggande del i arbetet mot kriminalitet.

Bakgrund

Gällande rätt

För brott som någon begått innan han eller hon har fyllt 15 år får personen enligt 1 kap. 6 § brottsbalken inte dömas till någon påföljd. Om ett barn misstänks ha begått brott före 15 års ålder ska i vissa fall en utredning inledas enligt 31 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare, förkortad LUL, en s.k. § 31-utredning. En sådan utredning ska inledas bl.a. om misstanken avser ett brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år eller ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott och särskilda skäl inte talar emot det.

Om ett barn misstänks ha begått brott före 15 års ålder och det är fråga om mycket allvarlig brottslighet kan i vissa fall en prövning av huruvida den unge har begått brottet ske i domstol (bevistalan), enligt 38 § LUL. Bestämmelsen om bevistalan ändrades genom en lagändring som trädde i kraft den 1 juli 2023. Lagändringen innebär att skuldfrågan när den som misstänks för brott är under 15 år i fler fall ska prövas i domstol (prop. 2022/23:78). Enligt nuvarande bestämmelse ska åklagaren begära prövning i domstol av om den unge har begått ett brott om

1. brottet har begåtts innan den unge har fyllt femton år,
2. det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år för brottet, eller det är fråga om ett straffbelagt försök, en straffbelagd förberedelse eller en straffbelagd stämpling till ett sådant brott,
3. en utredning enligt 31 § har slutförts om brottet, och
4. det skulle ha funnits tillräckliga skäl för åtal om brottet hade begåtts efter att den unge har fyllt femton år.

Även om det är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fem år för brottet får en bevistalan väckas om det finns synnerliga skäl för det. Bevistalan får inte väckas om det finns särskilda omständigheter som talar mot det.

Om någon har begått ett brott innan han eller hon har fyllt 21 år ska enligt 29 kap. 7 § första stycket brottsbalken hans eller hennes ungdom beaktas särskilt vid straffmätningen. Rätten får då döma ut ett lindrigare straff än vad som är föreskrivet för brottet. För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år får det enligt andra stycket inte dömas till svårare straff än fängelse i tio år. Om fängelse på längre tid och på livstid är föreskrivet för brottet eller om det följer av 26 kap. 2 § brottsbalken, får det dock dömas till fängelse i högst 14 år.

Första stycket gäller inte för brott som någon har begått efter det att han eller hon fyllt 18 år, om

1. det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i ett år
2. det är fråga om försök, förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra sådant brott som avses i 1 eller
3. brottets straffvärde uppgår till fängelse i ett år eller mer.

För brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 18 år får rätten enligt 30 kap. 5 § brottsbalken döma till fängelse endast om det finns synnerliga skäl. Att rätten då i första hand ska bestämma påföljden till sluten ungdomsvård i stället för fängelse framgår av 32 kap. 5 § brottsbalken.

Barnkonventionen

Barnkonventionen har fått ställning som svensk lag genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 2020, se lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Utöver barnkonventionens grundläggande principer finns två särskilda artiklar som reglerar den straffrättsliga processen och kriminalvård för unga lagöverträdare. Av artikel 37 framgår bl.a. att inget barn får utsättas för tortyr, förnedrande behandling eller bestraffning. Varken dödsstraff eller livstids fängelse utan möjlighet till frigivning får utdömas för brott som begåtts av personer under 18 års ålder. Gripande, anhållande, häktning, fängslande eller annat frihetsberövande av ett barn ska ske i enlighet med lag och får endast användas som en sista utväg och för kortast lämpliga tid. Varje frihetsberövat barn ska behandlas humant, med respekt för människans inneboende värdighet och på ett sätt som beaktar behoven hos personer i barnets ålder. Särskilt ska varje frihetsberövat barn hållas åtskild från vuxna, om det inte bedöms vara till barnets bästa att inte göra detta, och barnet ska, utom i undantagsfall, ha rätt att hålla kontakt med sin familj genom brevväxling och besök.

Artikel 40 tar i sin tur upp rättigheter för ett barn som anklagas för brott eller har blivit dömd för straffbara handlingar. Dessa barn ska behandlas på ett sätt som främjar barnets känsla av värdighet och värde, som stärker barnets respekt för andras mänskliga rättigheter och grundläggande friheter och som tar hänsyn till barnets ålder och det önskvärda i att främja att barnet återanpassas till och tar på sig en konstruktiv roll i samhället. Konventionsstaterna ska främja införandet av lagar och förfaranden samt inrättandet av myndigheter och institutioner som är speciellt anpassade för barn som misstänks eller åtalas för eller befinns skyldiga till att ha begått brott. Staterna ska särskilt fastställa en lägsta straffbarhetsålder och vidta åtgärder för behandling av ärenden som rör barn under denna ålder utanför domstol, under förutsättning att mänskliga rättigheter och rättsligt skydd till fullo respekteras. Olika åtgärder som t.ex. vård, ledning och föreskrifter om tillsyn, rådgivning, övervakning, familjehemsplacering, utbildnings- och yrkesutbildningsprogram och andra alternativ till anstaltsvård ska finnas tillgängliga för att säkerställa att barn behandlas på ett sätt som är lämpligt för deras välmående och är rimligt både med hänsyn både till deras personliga förhållanden och till brottet.

Pågående arbete

Regeringen beslutade den 6 juli 2023 att ge en särskild utredare i uppdrag att överväga och föreslå ändringar av den straffrättsliga särbehandlingen av unga

lagöverträdare (dir. 2023:112). I uppdraget ingick bl.a. att överväga och, om lämpligt, lämna förslag på en sänkning av straffmyndighetsåldern och att föreslå ändringar som innebär att ålder ges minskad betydelse vid straffmätningen för unga lagöverträdare i åldern 15–17 år. I uppdraget ingick även bl.a. att föreslå en ny påföljd, utvidgad ungdomsövervakning, att föreslå skärpta regler om undanröjande av en särskild ungdomspåföljd och bestämmande av ny påföljd. Utredningen, som tog namnet Utredningen om skärpta regler för unga lagöverträdare, överlämnade den 24 juni 2024 delbetänkandet Skärpta regler om ungdomsövervakning och straffreduktion för unga (SOU 2024:39). Uppdraget slutredovisades den 28 januari 2025 genom slutbetänkandet Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11). I slutbetänkandet behandlar utredningen frågan om vid vilken ålder barn bör kunna straffas. Slutbetänkandet har remitterats och remisstiden gick ut den 14 maj 2025. Den 24 september remitterade Justitiedepartementet ett utkast till lagrådsremiss Sänkt straffbarhetsålder för allvarliga brott. I utkastet föreslås att det införs en särskild reglering som innebär att straffbarhetsåldern sänks till 13 år för brott med minimistraff fängelse i fyra år eller mer samt försök, förberedelse och stämpling till sådana brott. Regleringen föreslås vara tidsbegränsad och gälla i fem år. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2026.

Remisstiden gick ut den 12 november och frågan bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har flera gånger tidigare (bl.a. i bet. 2019/20:JuU30 s. 30 f. och bet. 2021/22:JuU27, s. 43) avstyrkt motionsyrkanden om sänkt straffmyndighetsålder med motiveringen att den nuvarande straffmyndighetsåldern är väl avvägd. Våren 2023 behandlade utskottet ett motionsyrkande om att utreda en sänkt straffmyndighetsålder (bet. 2022/23:JuU15, s. 22). Utskottet avstyrkte motionsyrkandet med hänvisning till att det i Tidöavtalet aviserats att en utredning skulle se över möjligheterna att införa en sänkning av straffmyndighetsåldern. Riksdagen följde utskottets förslag (prot. 2022/23:92).

Utskottets ställningstagande

Utskottet noterar att regeringen nyligen remitterat ett utkast till lagrådsremiss om sänkt straffbarhetsålder. I utkastet föreslås att straffbarhetsåldern sänks till 13 år för vissa allvarliga brott. Enligt utskottet bör den fortsatta beredningen av förslaget inte föregripas. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2025/26:3586 (S) yrkande 24, 2025/26:3530 (MP) yrkande 1 och 2025/26:934 (-).

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår fem motionsyrkanden som rör samma eller i huvudsak samma frågor som riksdagen har behandlat tidigare under valperioden.

Utskottets ställningstagande

De motionsyrkanden som finns upptagna i bilaga 2 rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se betänkandena 2022/23:JuU15, 2023/24:JuU19 och 2024/25:JuU12. Utskottet avstyrker därför dessa motionsyrkanden. Tidigare ståndpunkter framgår av de nämnda betänkandena.

Reservationer

1. Nyrekrytering av barn och unga, punkt 1 (S)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Anna Wallentheim (S),
Mattias Vepsä (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3810 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 36 och
avslår motion

2025/26:2788 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12.

Ställningstagande

En bra och likvärdig skola där alla barn får chans att utvecklas efter sina förutsättningar utgör den viktigaste förebyggande insatsen för att se till att barn och unga inte hamnar snett i livet. Särskilt viktig är skolan för de elever som redan har en psykosocial problematik. För att stoppa nyrekryteringen till gängen och bryta negativ social utveckling behövs mer av tidiga och samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis. Lärare och skolpersonal bör få utbildning i att identifiera och kunna hantera tecken på att elever är i riskzonen för gängrekrytering. Vidare ska skola och barnomsorg få bättre stöd att identifiera barn i riskzonen.

2. Nyrekrytering av barn och unga, punkt 1 (V, MP)

av Gudrun Nordborg (V) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:2788 av Gudrun Nordborg m.fl. (V) yrkande 12 och
avslår motion

2025/26:3810 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 36.

Ställningstagande

Jag anser att det behövs ett tydligare fokus på förebyggande arbete för att minska nyrekryteringen av barn och unga in i kriminalitet. Redan i dag pågår en rad olika projekt i detta syfte runt om i landet.

Rätt Kurva är ett program och en metod med syftet att i ett tidigt stadium hindra barn från att falla in i grov kriminalitet. Programmet fokuserar på barn som redan har begått brott och som riskerar en framtid som livsstilskriminella, och är ett samarbete mellan socialtjänsten, polisen och andra aktörer från civilsamhället samt näringslivet. Metoden går ut på att lokal polis identifierar barn i åldern 8–15 år som är misstänkta för brott och som befinner sig i riskzonen för allvarlig brottslighet. Socialtjänsten stöttar polisen med tilläggsinformation, för att sedan gemensamt komma överens om vilka barn som ska erbjudas programmet.

Samverkan i sociala insatsgrupper (SIG) vänder sig till unga mellan 13 och 20 år, med hög risk att begå brott. Här samarbetar socialtjänst, polis och skola. Andra aktörer kan vara fritidsgårdar, idrotts- eller kulturföreningar och Kriminalvården. I samverkansformen SSPF samverkar skola socialtjänst, polis och fritidssektor för att upptäcka unga under 18 år som löper risk att begå brott. Arbetssättet kan användas för att sätta in åtgärder i ett område, för en särskild grupp ungdomar eller för ett enskilt barn eller en enskild ungdom.

Backa barnet är en samarbetsmodell som bl.a. tillämpas av Ystads kommun, polisen och Region Skåne med fokus på förbyggande och tidiga insatser i barnets miljö för att motverka en negativ utveckling. Ett barnteam bildas av en grupp professionella som över organisationsgränserna möts kring det aktuella barnet.

Dessa exempel på metoder och liknande lokala projekt bör kartläggas och utvärderas i syfte att sprida framgångsrika arbetsmetoder nationellt. Regeringen gav visserligen i juli 2025 Socialstyrelsen och Myndigheten för familjerätt och föräldraskapsstöd i uppdrag att förbättra förutsättningarna för att använda kunskapsbaserade metoder i arbetet för att förebygga kriminalitet hos barn och unga. Det är positivt, men jag anser att även Brå behöver få ett kompletterande uppdrag. Regeringen bör därför ge Brå i uppdrag att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering in i kriminalitet i syfte att sprida goda exempel. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

3. Insatser för tjejer inom den organiserade brottsligheten, punkt 2 (S, V, MP)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S), Gudrun Nordborg (V), Ulrika Westerlund (MP) och Lars Isacsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 29.

Ställningstagande

Tjejs roll och utsatthet är en ofta förbisedd aspekt av den svenska organiserade brottsligheten. Att dessa tjejer ofta osynliggörs både i forskningen och i myndigheters arbete, innebär att deras specifika utsatthet varken erkänns eller adresseras på ett adekvat sätt. Samtidigt som vissa tjejer aktivt deltar i kriminell verksamhet utnyttjas andra på olika sätt, särskilt genom sexuellt våld och som redskap i penningtvätt och smuggling. Om vi ska lyckas bryta gängens makt måste också tjejs och kvinnors roll i kriminaliteten synliggöras och bemötas med riktade åtgärder. Vi anser att det finns behov av särskilda insatser för att fånga upp och stötta tjejer i riskzonen. Regeringen bör därför ge lämplig myndighet i uppdrag att i ett första skede kartlägga tjejs roll inom den organiserade brottsligheten.

4. Snabbare lagföring av unga, punkt 3 (S)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S) och Lars Isacsson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 27.

Ställningstagande

Under den förra mandatperioden initierade den socialdemokratiskt ledda regeringen ett antal initiativ för förändringar av regelverket om unga

lagöverträdare. Bland annat påbörjades en försöksverksamhet med snabbare lagföring av unga lagöverträdare. Vi anser att det är positivt att försöksverksamheten med snabbare lagföring har förlängts och förstärkts och anser att arbetet med att få till stånd en snabbare lagföring av unga bör prioriteras. Detta bör regeringen verka för.

5. Straffbarhetsålder, punkt 4 (S)

av Teresa Carvalho (S), Heléne Björklund (S), Anna Wallentheim (S), Mattias Vepsä (S) och Lars Isacson (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24 och
avslår motionerna

2025/26:934 av Jamal El-Haj (-) och

2025/26:3530 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1.

Ställningstagande

Under föregående mandatperioder tog den socialdemokratiskt ledda regeringen ett antal olika initiativ för förändringar av regelverket om unga lagöverträdare. Bland annat avskaffades den s.k. ungdomsrabatten för personer mellan 18 och 20 år för brott som ger minst ett års fängelse. Dessutom utmönstrades ungdomspåföljderna ungdomsvård respektive ungdomstjänst för personer över 18 år, samtidigt som en ny ungdomspåföljd, ungdomsövervakning, infördes. Vidare utreddes frågorna om beivret mot barn under 15 år samt om att inrätta särskilt anpassade enheter för unga inom Kriminalvården, som alternativ till dagens påföljder inom SiS.

Efter regeringsskiftet har regeringen tagit arbetet vidare, tydligast genom att utredningsförslagen om beivret mot barn genomförts. Utöver detta har ytterligare utredningar genomförts. Kriminalvården har också fått i uppdrag att förbereda inrättandet av särskilda enheter för unga i åldern 15–17 år, vilka ska vara redo att tas i drift senast den 1 juli 2026.

Vi vill skärpa påföljderna för ungdomar som begår grova brott. Vi avvisar generella sänkningar av straffbarhetsåldern, men en tillfällig sänkning till 14 år vid allvarliga brott kan prövas och utvärderas.

6. Straffbarhetsålder, punkt 4 (V, C, MP)

av Gudrun Nordborg (V), Ulrika Liljeberg (C) och Ulrika Westerlund (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2025/26:3530 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP) yrkande 1 och
avslår motionerna

2025/26:934 av Jamal El-Haj (-) och

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 24.

Ställningstagande

Under 2023 granskades Sverige i FN:s barnrättskommitté. I granskningen gjordes det klart att en sänkning av straffmyndighetsåldern strider mot FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen. Kommittén skrev bl.a. att den var djupt oroad över de steg som för närvarande tas för att sänka straffmyndighetsåldern och de nyligen antagna lagändringarna för att införa strängare straff och integritetskränkande åtgärder av brottsbekämpande myndigheter.

Kommittén uppmuntrade Sverige att bl.a. låta straffmyndighetsåldern ligga kvar på 15 år. Rekommendationerna till Sverige gavs alltså 2023 och nu 2025 står det klart att regeringen föreslår att straffmyndighetsåldern ska sänkas till 13 år, efter det att en utredning tidigare föreslagit en sänkning till 14 år för vissa brott. När utredningen, Straffbarhetsåldern (SOU 2025:11), presenterades var kritiken massiv från berörda civilsamhällesorganisationer och andra aktörer och flera remissinstanser avstyrkte utredningens förslag. Flera av dessa remissinstanser uppger att förslaget om en sänkning är oförenlig eller står i direkt strid med barnkonventionen. Brå lyfter att det saknas stöd för att en sänkning av straffbarhetsåldern har någon brottsförebyggande effekt samt att en differentierad straffbarhetsålder kan leda till legitimitets- och tillämpningsproblem. Barnombudsmannen anser att det är anmärkningsvärt att utredningen föreslår så genomgripande förändringar som en sänkt straffmyndighetsålder trots att den själv konstaterar att det saknas evidens för att en sådan åtgärd minskar brottsligheten. Institutet för mänskliga rättigheter kallar förslaget för "ett radikalt brott mot en lång svensk tradition att med utgångspunkt i kunskap om barns utveckling arbeta långsiktigt med förslag som är förankrade i barns rättigheter och kunskap om vad som är verkningfulla åtgärder".

Även bland remissinstanser som inte rakt av avstyrker förslaget är många tydliga med att förslaget om sänkt straffmyndighetsålder inte bör genomföras. Polismyndigheten anser att en differentierad straffmyndighetsålder skulle orsaka betydande praktiska svårigheter i deras verksamhet. De ser även en risk att ännu yngre barn än i dag involveras i brottslighet. Kriminalvården uppger att de inte är rustade för att ta hand om så unga barn som 14 år och att en sänkning ytterligare skulle försvåra de praktiska förutsättningarna för att inrätta ungdomsfängelser. Justitiekanslern kan inte tillstyrka förslaget eftersom det inger betydande betänkligheter både principiellt och praktiskt. De anger att det finns skäl att avvakta och utvärdera utfallet av redan genomförda reformer innan nya åtgärder införs. Inte heller Justitieombudsmannen kan tillstyrka förslaget, bl.a. mot bakgrund av att nästan ingen av utredningens experter står bakom förslaget om sänkt straffbarhetsålder.

Mot bakgrund av det som nämnts ovan finns det anledning för riksdagen att rikta ett tillkännagivande till regeringen om att inte sänka straffbarhetsåldern till 13 år, ens vid vissa typer av brott.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2025/26

2025/26:934 av Jamal El-Haj (-):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta tydlig ställning mot sänkt straffålder för ungdomar, verka för ökade satsningar på skola och socialtjänst, lyfta barns och ungas rättigheter som en grundläggande del i arbetet mot kriminalitet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2025/26:1705 av Staffan Eklöf (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda om åldersgränsen för lagföring och bestraffning för mord ska kompletteras med en möjlighet att i särskilda fall utdöma straff för yngre gärningsmän och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2423 av Oliver Rosengren och Noria Manouchi (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att införa examensplikt som påföljd för unga lagöverträdare och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:2788 av Gudrun Nordborg m.fl. (V):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Brå i uppdrag att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering in i kriminalitet i syfte att sprida goda exempel och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3061 av Noria Manouchi (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till sänkt straffbarhetsålder och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3362 av Annika Hirvonen m.fl. (MP):

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återuppta utredningen gällande medicinska åldersbedömningar samt stärka rättssäkerheten för medicinska åldersbedömningar och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3530 av Ulrika Westerlund m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inte sänka straffmyndighetsåldern till 13 år, ens vid vissa typer av brott, och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3571 av Christian Carlsson (KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att avskaffa ungdomsrabatten i BrB 29:7 och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3586 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att generella sänkningar av straffbarhetsåldern bör avvisas men att en tillfällig sänkning vid allvarliga brott kan prövas och utvärderas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att prioritera arbetet med snabbare lagföring av unga och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda insatser för att synliggöra och bemöta tjejer inom den organiserade brottsligheten och tillkännager detta för regeringen.

2025/26:3810 av Anders Ygeman m.fl. (S):

36. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av samordnade insatser mellan skola, socialtjänst och polis för att stoppa nyrekryteringen till gängen och bryta negativ social utveckling och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2

Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet

Motion	Motionärer	Yrkanden
5. Motioner som bereds förenklat		
2025/26:1705	Staffan Eklöf (SD)	
2025/26:2423	Oliver Rosengren och Noria Manouchi (båda M)	
2025/26:3061	Noria Manouchi (M)	
2025/26:3362	Annika Hirvonen m.fl. (MP)	6
2025/26:3571	Christian Carlsson (KD)	3